O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI

"Tasdiqlayman"
O‘zMU rektori
________ I.Madjidov
________ 2024 y.

MEHNAT VA MUHANDISLIK PSIXOLOGIYASI FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	300000 – Ijtimoiy soha, iqtisod va huquq
Ta’lim sohasi:	310000 – Sotsiologiya va psixologiya
Ta’lim yo‘nalishi:	60310900 – Psixologiya

Toshkent-2024

<table>
<tr><td colspan="2">Fan/modul kodi
MMPS1704</td><td>O‘quv yili
2027-2028</td><td>Semestr
7</td><td colspan="2">ECTS - kreditlar
4</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fan/modul turi
Majburiy</td><td colspan="2">Ta’lim tili
O‘zbek/rus</td><td colspan="2">Haftadagi dars soatlari
4</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1.</td><td>Fanning nomi</td><td>Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)</td><td>Mustaqil ta’lim (soat)</td><td colspan="2">Jami yuklama (soat)</td></tr>
<tr><td>Mehnat va muhandislik psixologiyasi</td><td>48</td><td>72</td><td colspan="2">120</td></tr>
</table>

2.

I. Fanning mazmuni

Fanni o‘qitishdan maqsad: mehnat va muhandislik psixologiyasining asosiy muammo va vazifalarini, uning sohalari tizimini tushunish va malakali ishchilar tayyorlash yuzasidan olib boriladigan pedagogik faoliyatda o‘z ixtisosi bo‘yicha ularni hal qilishda bevosita ishtirok etish.

Fanining vazifasi: talabalarni mehnat psixologiyafanining nazariy asoslari va inson taraqqiyoti qonuniyatlarini tadqiq etish uchun amaliy materiallar bilan qurollantirish.

Mehnat psixologiyasining nazariy asoslarining talabalar tomonidan ongli ravishda o'zlashtirilishi; mazkur fan amaliyoti bilan tanishish; mustaqil bilim olish muhimligini anglash.

II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)

II.I.Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu: Mehnat psixologiyasi fanining vazifasi va ahamiyati

Mehnat psixologiyasining predmeti va uning mohiyati. Mehnat psixologiyasining paydo bo'lishi va rivojlanishi, mehnat psixologityasining boshqa fanlar bilan aloqadorligi. Mehnat psixologiyasi tadqiqot metodlari haqida umumiy tushuncha. Mehnat faoliyatini o'rganish metodi, ishtirokli kuzatish metodi. Trenajyor metodi. Mehnat operasiyalarini obektiv qayd etish. Faoliyat mahsullarini tahlili metodi. Mehnat jarayonlarini modellashtirish metodi. Tarjimai hol metodi. Anketa metodi. Xronometrik metodi. Test metodi. Mehnat va muhandislik psixologiyasi fanining predmeti maqsadi va vazifalari.

2-mavzu: Mehnat jamoasi va uning shakllanishi

Jamoa haqida umumiy tushuncha. Jamoa va gurux. Guruxning funktsiyalari. Jamoaning shakillanishi. Jamoadagi shaxslararo munosabatlar. Jamoalararo sog'lom muhit yaratish. Jamoani boshqarish usullari.

3-mavzu: Psixologik prfessiografiya

Professiografiya haqida umumiy tushuncha. Professiografiyaning maqsadi. Professigrafiya ta'lili. Professogrammaning mazmuni. Professiogramma tuzulishiga qo'yilgan talablar. Professigrafiya sohalari.

	Professiografiya oldidagi zamonaviy muammolar va vazifalar. **4-mavzu: Mehnat psixologiyasi ekspertizasi** Mehnat ekspertizasining tashkiliy masalalari. Mehnat faoliyatining barcha turlarida mehnat ekspertizasining asosiy vazifalari. Mehnat ekspertizasining obekti. Proktiv va regroaktiv mehnat jarayoni. **5-mavzu: Kasb tanlashga yo‘nalshtirish va kasb tanlash** Kasb tanlashga yo‘naltirish va kasb tanlash tushunchalarining mazmuni. Kasbga yo‘naltirishning ahamiyati. Kasbga yo‘naltirishning muammolari. Kasbga yo‘naltirishda maktab, ota-ona va mehnat jamoalarining o‘rni. Kasbiy targ‘ibot. Kasb bo‘yicha maslahatlar o‘tkazish. Turli kasblarni insonga qo‘yadigan talablari. Kasb tanlashning usullari. Kasbiy qobilyatlar va ularni aniqlash. O‘quvchining kasbga bo‘lgan axloqiy motivlari. **6-mavzu: Kasbga ko‘nikish va uning psixologik masalalari** Kasbga ko‘nikish haqida tushuncha. Organizmning ishlab chiqarish muddati va mehnat rejimiga moslashish tarzidagi biologik ko‘nikish, sotsial ko‘nikish, psixologik ko‘nikish. Kasbga ko‘nikish bosqichlari: tanishtirish bosqichi, kasbga tayyorlov bosqichi, shaxsning korxona ishchilari muhitiga singdirish bosqichi. Kasbga ko‘nikish shartlari. Kasbga ko‘nikishning psixologik masalalari. **7-mavzu: Mehnatni tashkil qilish psixologiyasi** Mehnatni tashkil qilish psixologiyasi haqida tushuncha. Ishlab chiqarish muhiti. Mehnatni ilmiy tashkil qilish haqida tushuncha. Mehnatga layyoqadlik va mehnat unumdorligini ta’minlovchi omillar. Mehnatni noto‘g‘ri tashkil etish bilan bog‘liq bo’lgan zararlar. Ish joyining yoritilishi ishlab chiqarish muhitining omili sifatida. Yorug‘likni sensor maydoni. Ish joyining sensor va ixtiro hamkorlik maydonlari bilan birgalikda mehnat jarayonida inson bilan o’zaro hamkorlik qiladigan muhim ishlab chiqarish muhitlari. **8-mavzu: Mehnat rejimi va uning psixologik mohiyati** Mehnat rejimi haqida umumiy tushuncha. Mehnatdagi charchoqdan dam olish. Psixogigiena. Psixopotologiya haqida tushuncha, charchash, uning psixofiziologik mazmuni. Kasbiy toliqish. Ishga yaroqlilik tushunchalari. Toliqish va o‘ta toliqishning sabablari. O‘ta toliqishning oldini olishda dam olishning o‘rni va uni tashkil etish psixologiyasi. **9-mavzu: Mehnat sifati va uni ta'minlashning psixotexnologik masalalari** Mehnat sifati haqida tushuncha. Mehnat sifatini ta’minlashning psixologik omillari. Mehnat xavfsizligiga erishish yo‘llari. Avariya sabablari va ularni turlari. Avariya sabablarini aniqlash metodlari (analitik, statistik, tajriba metodlari) harakatlarining sabablari va ularning bartaraf qilish. Xato

harakatlarning turlari.

10-mavzu: Muhandislik psixologiyasi mehnat psixologiyasi sohasi sifatida

Muhandislik psixologiyasi fani haqida tushuncha. Muhandislik psixologiyasi fanining muammolari, vazifalari. Texnikani insoniylashtirish tushunchasi. Texnikani insonning psixologik hususiyatlariga moslashtirish metodlari. Muhandislik psixologiyasi va texnika estetikasi tushunchalari. Insonning ishlab chiqarish texnikalari bilan hamkorligi. Inson – mashina sistemasi.

11-mavzu: Inson va mashina hamkorligi

Inson va mashina hamkorligi. Ishlab chiqarish jarayonida operator ishining obyektlari. Mehnat faoliyatida operatorining vazifalari. Operator faoliyatining psixologik tuzulishi. Inson va mashina sistemasida axborot almashishi. Mashina xossasining ishchi faoliyatiga ta'sir etishi. Inson va mashina hamkorligining tuzilishi materialiga ishlov berishda mumkin bo'lgan harakat usullarini tanlash yo'li bilan faoliyatning obyektiv vazifasini fikran aniqlash yoki ishlov berish texnalogiyasida aytilganlarni xotirada qayta tiklash, harakatlar tartibi haqida bir fikrga kelish hamda ularning natijalarini oldindan bilish va boshqalar.

12-mavzu: Mehnat faoliyatida sensomotorik talablar

Psixomotorikaning xususiyatlari. Mehnat faoliyatining sensomotorik komponentlari. Mehnat faoliyati asbob-uskunalarini idrok etish. Asbob-uskunalarning shakllari va ularni joylashtirishda qo'yiladigan psixologik talablar. Inson faoliyati, operator faoliyati va ularning maqsadi. Mehnat faoliyati, operator maqsadi va normalari. Asosiy operatorning faoliyati. Operatorning aqliy va amaliy faoliyati. Sistema yoki tizim. Operator faoliyati klasifikatsiyasi. Tizim "inson-mashina". Operator faoliyati xarakteri.

III. Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Mehnat psixologiyasi fanining predmeti, vazifasi va ahamiyati:
2. Mehnat psixologiyasi metodlari va ularning mohiyati.
3. Mehnat jamoasi va uning shakllanishi.
4. Psixologik professiografiya.
5. Mehnat ekspertizasi.
6. Kasb tanlashga yo'naltirish va kasb tanlash.
7. Kasbga ko'nikish va uning psixologik masalalari.
8. Mehnatni tashkil qilish psixologiyasi.
9. Mehnat rejimi va uning psixologik mohiyati.
10. Mehnat sifati va uni ta'minlashning texnologik masalalari.
11. Muhandislik psixologiyasi mehnat psixologiyasi sohasi sifatida.

<table>
<tr><td></td><td>12.Inson va mashina hamkorligi.
13.Mehnat faoliyatida sensomotorik talablar.

IV.Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar
Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:
1. Mehnat psixologiyasi va ergonomika.
2. Mehnat sifatini ta'minlashning psixologik omillari.
3. Professogramma va uni ishlab chiqish talablari.
4. Kasbiy faoliyat va kasbiy qobiliyatlar.
5. Mehnat faoliyatidagi shaxsning individual psixologik xususiyatlari.
6. Mehnat faoliyati va psixik jarayonlar.
7. Mehnat jamoasi va uning shakllanishi.
8. Kasb tanlashga yo'naltirish va kasb tanlash.
9. Mehnatni tashkil qilish psixologiyasi.
10.Mehnat sifati va uni ta'minlashning texnologik masalalari.
11.Inson va mashina hamkorligi.
Mustaqil ta'lim mavzularini fanning ishchi dasturida mashg'ulotlari uchun ajratilgan soatlar hajmiga mos holda foydalanish tavsiya etiladi.</td></tr>
<tr><td>3.</td><td>V.Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar)

• inson va mehnat, mehnat psixologiyasining asosiy muammolari; professiografiya va profotbor muammolari; muhandislik psixologiyasi; kasbiy faoliyatda stress va konfliktlar; kasbiy ta'limning o'ziga xosligi; shaxs va kasbiy o'zini-o'zi anglash psixologiyasi; amaliy psixologiya; kasb psixologiyasi muammolarini; mehnatning psixologik jihatlarini; mehnat subyekti strukturasi, kasb modeli, mutaxassis modeli xaqida tasavvurga ega bo'lishi;
• kasb va kasb klassifikasiyalariga yondashuvlarni; professiografiya, professiogramma, psixogramma tushinchalarini; proforientasiya, profkonsultasiyani va psixogigiena tushinchalarini; mehnat jamoasi; mehnat ekspertizasini; kasbga ko'nikish va uning psixologik jihatlarini; mehnatni tashkil qilish psixologiyasini; mehnat rejimi va uning psixologik mohiyatini; inson va texnika hamkorligini; mehnat sifati va uni ta'minlashning psixologik jihatlarini; texnikaning insoniylashtirish mohiyati xaqida ko'nikmalarga ega bo'lishi;
• mehnat faoliyatida sensomotorik talablarni; F.U.Teylorning ilmiy boshqaruv konsepsiyasini tatbiq etish; F.U.Teylor tizimi va prinsplaridan amadiy foydalanish; V.N.Myasitshevning ergologiya va ergotexnika haqidagi qarashlarini amaliy qo'llash; mehnat motivasiyasi kontsepsiyasini tatbiq etish malakalariga ega bo'lishi kerak.</td></tr>
<tr><td>4.</td><td>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:
– ma'ruzalar;
– interfaol keys-stadilar;</td></tr>
</table>

	– seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); – guruhlarda ishlash; – taqdimotlarni qilish; – individual loyihalar; – jamoa bo‘lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to‘la o‘zlashtirish, tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish, o‘rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo‘yicha yozma ishni topshirish.
6.	**Asosiy adabiyotlar** 1. O‘.Shamsiev Mehnat va muhandislik psixologiyasi.O‘quv qo‘llanma. T.: 2024-y.-262 b. 2. Z.B.Kurbanova, D.D.Oribboyeva Mehnat va muhandislik psixologiyasi. O‘quv qo‘llanma. T.:2023-y.-212 b. 3. D.Muhamedova; O‘. Shamsiyev Menejment va mehnat psixologiyasi. T.: 2020 **Qo‘shimcha adabiyotlar** 4. Sh.M.Mirziyoev Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag‘ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo‘shma majlisidagi nutq, Toshkent, 2016. 56-b. 5. Sh.M.Mirziyoev Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. Mamlakatimizni 2016-yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2019-yilga mo‘ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo‘nalishlariga bag’ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma’ruza, 2019-yil 14-yanvar –Toshkent, O’zbekiston, 2019. 104-b. 6. Sh.M. Mirziyoev Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruza. 2016-yil 9-dekabr - Toshkent, O‘zbekiston, 2019. 48-b. 7. Sh.M.Mirziyoev Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Mazkur kitobdan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2016-yil 1-noyabrdan 24-noyabrga qadar Qoraqalpog‘iston Respublikasi,viloyatlar va Toshkent shahri saylovchilari

	vakillari bilan o‘tkazilgan saylovoldi uchrashuvlarida so‘zlagan nutqlari o‘rin olgan.-Toshkent, O‘zbekiston, 2019. 488-b. **Axborot manbaalari** 1. http://textshare.tsx.org 2. http://www.mgimo.ru/fileserver/ 3. http://www.ssu.runnet.ru/... 4. http://www.philol.msu.ru/~rlc2001/ru/sch_14.htm
7.	O‘quv dasturi Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy Universiteti Kengashining 20__yil ___ ________ gi __ sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan.
8.	**Fan/modul uchun ma'sular:** N.M.Majidov – O‘zMU, "Ijtimoiy Psixologiya" kafedrasi dotsenti psixologiya fanlari nomzodi
9.	**Taqrizchilar:** D.Arziqulov – O‘zMU psixologiya fanlar doktori F. Choriyev – O’zbekiston Jamoat Xavfsizligi Universiteti PhD